

فساد را از بین می برد. در معاونت حقوقی وقتی لایحه شفافیت و تعارض منافع را نوشتیم، منتظر تصویب در دولت و مجلس نشدیم، خودمان بخشناه دادیم و گفتیم که همه باید آن را رعایت کنند.

■ **از این توضیحات و تأکيدات شما درباره حقوق مردم کانالی به حقوق شهروندی می زنم. دستیاری حقوق شهروندی موقتاً به معاونت حقوقی واگذار شده. در دولت یازدهم بیشتر تمرکز آقای روحانی بر بحث برجام و حوزه سیاست خارجی بود. اگر چه در حوزه داخلی هم امور جاری خود را انجام می داد. ولی در تبلیغات انتخاباتی بحث حقوق شهروندی بسیار مطرح شد. آیا حقوق شهروندی با اتفاقاتی که رخ داده به حاشیه رفته یا اولویت های دولت عوض شده؟**

فکر این نیست که حقوق شهروندی به حاشیه برود. چون آقای رئیس جمهوری همواره گزارش هایی را از دستگاه های مختلف در مورد همین موضوع می خواهند. ولی شاید بتوانم بگویم مقداری جهت گیری حقوق شهروندی اقتصادی و اجتماعی شده است. الان بیشتر به دلیل فشار بسیار سنگینی که تحریم ها و پس از آن شیوع ویروس کرونا و مسأله بیکاری بر کشور وارد آورده، بحث حقوق اقتصادی مرکز توجه دولت واقع شده است. دولت باید بیشترین تلاش خود را برای تأمین حقوق اقتصادی و کسب و کار مردم انجام دهد. خود ما هم در معاونت حقوقی کمیته کسب و کار راه انداخته ایم تا یک تمرکز مضاعفی در این خصوص داشته باشیم. البته هیچ وقت از کل فصل سوم قانون اساسی غافل نشده ایم. در همه مواردی که به ما رجوع می شود حقوق ملت مدنظر ماست. همین یک ماه پیش هم وقتی مسائل برخی از دانشجویان دانشگاه آزاد به ما رجوع شد، دستورالعمل وزارتخانه های علوم و بهداشت و دانشگاه آزاد اسلامی را به نفع عدم تبعیض در حوزه حق تحصیل و به طور مشخص مسأله تغییر رشته دانشجویان با مذاکره با آنها و ارائه پیشنهادی مبتنی بر قانون اساسی اصلاح کردیم و بهبود بخشیدیم یا به عنوان مثالی دیگر، سال ها بود که مسأله صدور کارت ملی هوشمند برای ایرانیان خارج از کشور به دلیل اختلاف دیدگاه دو وزارتخانه اجرایی نمی شد. کارت ملی که جزو اسناد هویتی و پیش شرط استیفای خیلی از حقوق و امتیازات مردم است هم از حقوق شهروندی است. به هر حال اینها اتباع و شهروندان ایران هستند و لو اینکه در یک جای دیگر دنیا زندگی می کنند. به دلیل یک دسته مشکلاتی که از لحاظ فنی و حقوقی و احتمالاً مالی هم وجود داشت کارت ملی هوشمند این افراد متوقف بود و ما دستگاه های مختلف اعم از وزارت خارجه، کشور و ثبت احوال را دعوت کردیم و با همکاری خودشان راهکار دقیقی پیدا کردیم. من این ها را قدم های مهم برای تأمین حق شهروندی می دانم.

■ **من مخالف بیانات شما نیستم. ولی وقتی بحث حقوق شهروندی می کنیم یک نگاه خیلی موسع همچون شما می توانیم داشته باشیم که بر این اساس هر اتفاقی که در دولت می افتد و به نفع مردم است در راستای حقوق شهروندی تعریف کنیم. یعنی آقای زنگنه هم می تواند بگوید در بنزین خودکفا شدیم و این هم مصداق حقوق شهروندی است. ولی حقوق شهروندی، با توجه به مطالبات مردم در زمان انتخابات و وعده های رئیس جمهوری، ناظر بر یکسری حوزه های**

فرهنگی و سیاسی هم هست.

شما باید همه منشور حقوق شهروندی را بخوانید. در حقوق و آزادی های ملت در فصل سوم قانون اساسی، همه آزادی ها وجود دارد و منشور هم شامل همه حقوق و آزادی ها می شود؛ اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی همه با هم است. اما می دانم که در آن حوزه ای که مدنظر شماست مثلاً حوزه سیاسی اگر بخواهیم آنها را زیاده از حد رسانه ای کنیم عملاً به نتیجه نمی رسد و بیشتر باعث تعارض قوا به جای تعامل قوا برای رفع این مشکل می شود. برای همین است که ما بسیاری از کارهایی که انجام می دهیم حتی تذکرات قانون اساسی را مطابق نظر رئیس جمهوری سعی می کنیم، با قید مجرمانه باشد.

■ **ملاحظه شما قابل درک است. اما این اطمینان را به مخاطبان ما می دهید که در این حوزه ها بدون سرو صدا دولت به رعایت و تأمین حقوق شهروندی توجه داشته است؟**

بدون تردید.

■ **مثلاً در مورد اتفاقاتی همچون بازداشت برخی چهره های سیاسی و روزنامه نگاران؟**

برای غالب این موضوعات به طور مرتب مکاتباتی انجام شده. مرتب پیگیری ها و ملاقات هایی انجام

بخش های قابل توجهی هم ابتکاری و از سوی ما بوده است.

■ **آقای روحانی ۲۹ خرداد ماه دستوری درباره تهیه بعضی لوایح به شما دادند و همانجا خواستند که گزارشی از اجرای قانون اساسی تهیه کنید. در ابتدا هم به معاونت اجرای قانون اساسی در مجموعه خودتان اشاره کردید. بفرمایید این معاونت چه می کند؟**

این معاونت در دولت های مختلف وجود داشته است. گاهی اوقات برایش مسئولی گذاشتند و گاهی اوقات هم نه. در دولت یازدهم آقای رئیس جمهوری حسب طبع حقوقی، این کار را به معاونت حقوقی واگذار کردند. اصل معاونت (یعنی معاونت اجرای قانون اساسی) به معاون حقوقی رئیس جمهوری تفویض شده است. یعنی انگار که معاون حقوقی رئیس جمهوری معاون اجرای قانون اساسی هم هست، چون تمام اختیارات و وظایف آن تفویض شده است. زیر مجموعه معاونت قانون اساسی دو معاونت است، یکی ترویج و پژوهش در قانون اساسی دیگری معاونت ارتباطات و پیگیری قانون اساسی. پیش از این، کسی در این دو معاونت بر مسند ننشسته بود. من همان اوایل که آمدم دو معاون برای این دو کرسی منصوب کردم و تخصص هر دو نفر دقیقاً همین حوزه است و در

فکر نمی کنم که هیچ دولتی وجود داشته که نقد کردن آن به اندازه این دولت راحت بوده باشد. انصافاً انتقادات همواره با تندترین لحن ها علیه دولت مطرح بوده است. اگر واقعا دیدگاه دولت تند و بی انعطاف بود، انتقاد و اعتراض به قوه مجریه، آسان و زیاد نبود. من به یاد ندارم که به صرف یک انتقاد بدون اینکه خلاف واقع باشد، از کسی شکایتی کرده باشیم. در مورد جامعه مطبوعاتی بنای ما بر مسامحه است

دو دانشگاه اصلی کشور در همین حوزه سمت هیأت علمی دارند. به کمک این دو معاونت تعداد قابل ملاحظه ای از لوایح مربوط به حقوق و آزادی های مردم را فراهم کردیم. لایحه نظارت بر انتخابات، لایحه آزادی اجتماعات و راهپیمایی ها، لایحه حق بر آموزش، لایحه ایجاد نهاد ملی حقوق بشر و شهروندی، لایحه حدود وظایف اختیارات و مسئولیت های رئیس جمهوری و بسیاری لوایح دیگر را نوشتیم و ارائه دادیم. جدای از این لوایح بیش از ۳۰ مورد تنبیه یا تذکر قانون اساسی هم از طرف رئیس جمهوری انجام شد که بیشتر آن مربوط به حقوق مردم بود. این تذکرات هم به وزارتخانه ها و زیرمجموعه های آنها داده شد و هم در مواردی به قوا و نهادهای حکومتی دیگر.

■ **در انتخابات مجلس یازدهم آقای رئیس جمهوری یکی از منتقدان اصلی کیفیت برگزاری انتخابات بود و بر اساس آن انتقادات می توان استنباط کرد که از نظر ایشان ملاحظات قانون اساسی در برگزاری انتخابات شاید آنگونه که بایسته و شایسته بوده مراعات نشده است. آیا آقای روحانی درباره انتخابات اخطار قانون**

گرفته و عندالاقضا تذکراتی هم داده شد.

■ **نامه نگاری ها و جلسات و رایزنی ها انجام شده؟ با حضور مقامات قضایی؟**

بدون شک انجام شد. اصلاً تردید نکنید.

■ **نتایج مثبتی هم داشته؟**

در خیلی از موارد تا حدی بله؛ به نتایج معقولی رسیدیم. البته همیشه همه آنچه شما مدنظر دارید، تحصیل نمی شود. ممکن است تنها بخشی از آنچه مدنظر دارید به دست بیاورید. ولی واقعاً پیگیری ها انجام شده است. شما تردید نکنید همه مدل پیگیری اعم از پیگیری برای قانونگذاری و مقررات گذاری و محل های امن و افرادی که آسیب دیدند و همچنین پیگیری در فرض نبود تناسب جرم با مجازات به عمل آمده است. جلسات خیلی زیادی برگزار شد. در هیأت دولت هم پیگیری کردم. حتی در جلسه ای که با عالی ترین مقامات قضایی داشتم، مسائل را مطرح کردم.

■ **این پیگیری ها مختص شخص شماست یا دستور و توصیه های رئیس جمهوری هم بوده است؟**

بخشی از آن توصیه های رئیس جمهوری بوده ولی